

1. Truskawiec na Mapie Topograficznej Królestwa Galicji i Lodomerii (arkusz kopii), 1779–1783; Austriackie Archiwum Państwowe, sygn. B IX a 390. Fot. za: <http://mapire.eu/en/map/firstsurvey-galicia> (data dostępu: 8.06.2021)

Zarys przemian układu przestrzennego Truskawca

Quart 2021, 2
PL ISSN 1896-4133
[s. 69-91]

Od XVIII w. do współczesności (analiza historyczno-kartograficzna)

Damian Zając

Uniwersytet Wrocławski

Wśród wielu istniejących typów miejscowości do najbardziej niezwykłych należy uzdrowisko. Ten rodzaj wsi czy miasta związany jest z naturalnymi właściwościami leczniczymi występującymi w danym miejscu. Funkcja uzdrowiskowa w wielu przypadkach wpływa na wygląd miejscowości oraz na jej układ przestrzenny, które powinny być dostosowane do potrzeb kuracjuszy. Tak też stało się w Truskawcu, kurorcie balneologicznym zlokalizowanym w obwodzie lwowskim w Ukrainie¹.

¹ Artykuł częściowo opiera się na pracy magisterskiej autora *Wpływ przynależności państwowej Truskawca na jego architekturę i układ przestrzenny*, napisanej pod kierunkiem dr. hab. R. Eysymonta, prof. UW, obronionej w Instytucie Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego w 2020 roku.

² X. Харчук, *Архітектура курортної забудови Трускавця XIX – першої половини XX ст.*, Львів 2008; K. Charczuk, *Urbanistyczny rozwój Truskawca*, [w:] *Polska i jej wschodni sąsiedzi*, red. A. Andrusiewicz, Rzeszów 2006, t. 7.

³ Т. Лоренц, *Трускавець у 1461–1936 роках. Історичний нарис*, пер. М. Тарчинець, Львів 2017.

⁴ Z. Pelczar, *Truskawiec jako zakład leczniczy*, Jasło 1902; *idem*, *Historia rozwoju Truskawca i ulepszenia lat ostatnich*, Kraków 1909.

⁵ T. Praschil, *Truskawiec. Zakład zdrojowo-kąpielowy w Galicji*, Drohobycz 1909.

⁶ Zob. O. Halecki, *Z Jana Zamoyskiego inwentarza archiwum koronnego. Materiały do dziejów Rusi i Litwy w XV wieku*, „Archiwum Komisji Historycznej” t. 12 (1919), cz. 1, s. 188.

⁷ Zob. M. Zieleniewski, *Nasze wody mineralne i zakłady zdrojowo-kąpielowe*, Lwów 1886, s. 66.

⁸ Zob. Т. Лоренц, *op. cit.*, s. 18.

⁹ Mapa została poddana edycji przez zespół polskich naukowców i wydana w 15 tomach. Sekcję przedstawiającą Truskawiec zawiera tom siódmy. Zob. *Galicja na józefińskiej mapie topograficznej 1779–1783*, red. W. Bukowski, B. Dybaś, Z. Noga, Kraków-Warszawa 2017, t. 7. Całe pierwsze zdjęcie topograficzne Monarchii Habsburskiej dostępne jest na portalu internetowym Mapire.eu: *Galicien und Lodomerien (1779–1783) – First Military Survey*, <http://mapire.eu/en/map/firstsurvey-galicia> (data dostępu: 8.06.2021).

¹⁰ Mapa była częścią pierwszego zdjęcia topograficznego Monarchii Habsburskiej, które tworzone w latach 1763–1787. Prace nad jego powstaniem rozpoczęto na zarządzenie cesarzowej Marii Teresy, a od 1765 r. kierował nimi cesarz Józef II. Zdjęcie nazywane jest od imion władców: terezańsko-józefińskim lub józefińskim. Zob. A. Kopias, *Kartografia topograficzna Śląska Cieszyńskiego i zaboru austriackiego od II połowy XVIII wieku do początku XX wieku*, Katowice 2000, s. 18.

¹¹ Warzelnia soli w Truskawcu została zamknięta w 1784 roku. Zob. W. Szajnocha, *Płody kopalne Galicji, ich występowanie i użytkowanie*, Lwów 1894, cz. 2, s. 72–73.

Celem niniejszego artykułu jest opisanie przemian układu przestrzennego tej miejscowości od XVIII w. do dziś z perspektywy historycznych przedstawień kartograficznych. Ramy czasowe ustaleń naturalnie wyznaczył zachowany materiał źródłowy. Opis rozpoczyna się w drugiej połowie XVIII w., kiedy powstało pierwsze przedstawienie kartograficzne, na którym zobrazowano Truskawiec. W tekście analizie poddano najważniejsze mapy i plany z widocznym układem przestrzennym miejscowości. Temat artykułu był dotąd podejmowany przez autorów publikacji jedynie częściowo. Układ przestrzenny Truskawca w XIX w. i pierwszej połowie XX w. opisywała w swoich opracowaniach Chrystyna Charczuk². Do zagadnienia częściowo odnoszą się również mające charakter historyczny prace Tadeusza Lorenca³, Zenona Pelczara⁴ i Tadeusza Praschila⁵. Wymienione publikacje nie omawiają jednak przemian układu przestrzennego Truskawca całościowo, od XVIII w. do dziś. Ponadto tematu tego nie podejmowano z perspektywy wszystkich przeanalizowanych w niniejszym tekście przedstawień kartograficznych.

Wieś przed powstaniem uzdrowiska

Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1427 roku⁶. Truskawiec należał wtedy do Królestwa Polskiego. Zanim we wsi wzniesiono pierwszy budynek zdrojowy, minęło 400 lat⁷. Mieszkańcy Truskawca zajmowali się w tym okresie rolnictwem, hodowlą bydła oraz produkcją soli⁸. Badania nad układem przestrzennym Truskawca w pierwszych stuleciach jego istnienia wymagają wiele wyobraźni. Nie zachowały się bowiem żadne dokumenty kartograficzne ani ikonograficzne, które przedstawiałyby miejscowość jako część Królestwa Polskiego. Mimo oczywistych przemian cywilizacyjnych w okresie tym w sposobie egzystencji mieszkańców miejscowości nie zachodziło wiele zmian. Chociaż technologie ewoluowały, wykonywali oni podobne prace jak ich przodkowie. Obserwując brak znaczących modyfikacji sposobu życia mieszkańców Truskawca, można mieć nadzieję, że mało zmieniał się również układ przestrzenny miejscowości. W związku z tym jego wizerunek z drugiej połowy XVIII w. przybliży obraz wsi w poprzednich stuleciach.

Po pierwszym rozbiórze Polski w 1772 r. Truskawiec włączono do monarchii Habsburgów. Niedługo potem powstało pierwsze przedstawienie kartograficzne z widocznym układem przestrzennym miejscowości. Była to stworzona w celach militarnych *Mapa topograficzna Królestwa Galicji i Lodomerii z lat 1779–1783*, zwana mapą Miega [fig. 1]⁹. Nazwa dokumentu pochodzi od nadzorującego prace nad jego powstaniem Friedricha von Miega¹⁰.

Na mapie ukazano obraz miejscowości u kresu trwającej kilkaset lat produkcji soli oraz przed przemianami związanymi z organizowaniem uzdrowiska¹¹. Mapa owa przedstawia wieś o układzie nieregularnym, położoną w dolinie potoku Worotyszcze i jego dopływów,

których znaczna liczba tworzyła gęstą sieć hydrograficzną. Wśród tych cieków znajdowały się zabudowania miejscowości. Truskawiec ze wszystkich stron otaczały lasy, naturalnie oddzielając go od sąsiednich wsi. Istniejąca zabudowa była rozproszona. Największa liczba budynków znajdowała się w okolicach ujścia głównego dopływu potoku Worotyszcze, gdzie dolina miała łagodne stoki. Jest to obszar dzisiejszego centrum miasta. Zabudowania w tym miejscu były rozmieszczone nieregularnie, w znacznym rozproszeniu. Wokół centralnej części wsi, w różnej odległości od siebie, znajdowały się zespoły zabudowań liczące od kilku do kilkunastu domów, będące najprawdopodobniej rolniczymi zagrodami. Mimo że leżały na terenie tej samej miejscowości, były od siebie oddalone i nie tworzyły zwartej struktury przestrzennej. Drogi do Truskawca prowadziły z wielu kierunków, dzięki czemu można było tam dojechać ze wszystkich okolicznych wsi, a w dalszej perspektywie również z miast, takich jak Drohobycz, Stryj czy Lwów. Większość traktów wiodących bezpośrednio do Truskawca oznaczono jako wiejskie, polne lub leśne. Jedynie ten z Drohobycza opisano jako drogę lokalną, mającą wyższą rangę niż pozostałe¹².

Truskawiec przedstawiono na mapie jako wieś wielodrożnicową. Miejscowość posiadała stosunkowo gęstą i bardzo nieregularną sieć dróg. Pozwalała ona na swobodne przemieszczanie się między rozproszoną zabudową, łącząc wszystkie części wsi. Wiele dróg przecinało potoki, a niektóre prowadziły wzdłuż nich. Na mapie nie oznaczono żadnego mostu na terenie ośrodka, więc prawdopodobnie pokonanie cieków umożliwiały brody. W opisie topograficznym sporządzonym podczas prac nad powstaniem zdjęcia józefińskiego określono drogi znajdujące się w Truskawcu jako „ilaste i wyboiste przy mokrej pogodzie”¹³.

Układ dróg wiejskich przedstawiony na mapie w dużym stopniu zachował się do dziś. Główne ciągi komunikacyjne Truskawca z końca XVIII w. w kolejnych stuleciach zostały przekształcone, można je jednak rozpoznać w dzisiejszej sieci ulicznej miasta. Z pewnością w czasie tworzenia mapy Mięga przynajmniej częściowo istniały drogi znajdujące się w miejscu dzisiejszych ulic: Stepana Bandery, Drohobyckiej, Borysławskiej, Suchowola, Stebnickiej, Wasyla Symonienki, Danyłyszynych, Pomireckiej, Markijana Szaszkewycza, Daniela Halickiego, Mikołaja Gogola, Iwana Franki, Riczky, Wasyla Stefanyka i zaułku Tychyj. Gdy powstawało uzdrowisko, wykorzystano zastany układ przestrzenny. Większość głównych dróg XVIII-wiecznego Truskawca, będących często przedłużeniami traktów umożliwiającymi dojazd do wsi z innych miejscowości, do dzisiaj należy do jego najważniejszych ulic. Mimo znacznego rozwoju miasta po powstaniu uzdrowiska w pierwszej połowie XIX w. oraz przemian przestrzennych w XIX i XX w. załącznikiem jego układu urbanistycznego są ciągi komunikacyjne istniejące przynajmniej od XVIII wieku.

Zaznaczone na mapie budynki w większości nie mają określonych funkcji. Były to przede wszystkim domy i zagrody mieszkańców

¹² Klasyfikacja dróg została wykonana na podstawie artykułu: A. Janeczek, *Znaki i napisy objaśniające zdjęcia józefińskiego Galicji*, [w:] *Galicja na józefińskiej...*, t. 7, cz. A, s. LXII.

¹³ *Galicja na józefińskiej...*, t. 7, cz. A, s. 149.

¹⁴ Ю. Стецик, *Протоколи візитаций Перемишльських унійних єпископів – як джерело до вивчення історії церков с. Трускавець (друга половина XVIII – перша половина XIX ст.)*, „Східноєвропейський історичний вісник” 2017, nr specjalny, s. 54.

¹⁵ *Galicja na józeffińskiej...*, t. 7, cz. A, s. 149.

¹⁶ Т. Лоренц, *op. cit.*, s. 25, 133–134. Był to pierwszy pełny opis granic Truskawca. Wcześniejsze, częściowe informacje o obszarze zajmowanym przez miejscowość pochodzą z 1521 roku. Wyznaczono wtedy granice między trzema królewskimi wsiami: Truskawcem, Stebnikiem i Dobrohostowem a okolicznymi miejscowościami, m.in. Staniłą i Ulicznem, będącymi własnością prywatną. Opis ten jest jednak fragmentaryczny, a dokument nie dostarcza żadnych informacji topograficznych. W 1525 r. wyznaczono granice miejscowości Tustanowice, będącej własnością prywatną, oddzielając wieś od Truskawca, Modrycza, Hubic (od 1930 r. jest to dzielnica Borysławia) i Solca. Dokument ten pozwala określić jedynie zachodnią granicę Truskawca. Zob. Т. Лоренц, *op. cit.*, s. 14, 17–18.

¹⁷ Tak scharakteryzowano lasy okalające Truskawiec w opisie topograficznym dołączonym do mapy Miega. Zob. *Galicja na józeffińskiej...*, t. 7, cz. A, s. 149.

¹⁸ Na mapie katastralnej Truskawca z 1853 r. miejsce to oznaczono jako Szklaną Górę (Skilina Hora). Zob. *Кадастрова карта Трускавця 1853 р.*, Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie (dalej: CPAHUL), sygn. 186/10/1473, k. 7.

¹⁹ Rzeka ta dzisiaj nosi nazwę Wisznica, tak też oznaczono ją na mapie katastralnej Truskawca z 1853 roku. Prawdopodobnie nazwanie jej Ośnicą było pomyłką osoby sporządzającej opis. Zob. *ibidem*, k. 5.

miejscowości. Inne to dwie cerkwie grekokatolickie: pw. św. Mikołaja oraz pw. św. Trójcy. Druga z nich została określona jako monaster, ponieważ była wtedy obsługiwana przez mnichów z Zakonu Bazylianów Świętego Józefata. Do dzisiaj nie zachowały się żadne dokumenty świadczące o istnieniu klasztoru w Truskawcu, więc mogła to być jedynie plebania zamieszkiwana przez zakonników¹⁴. Na południe od centralnej części wsi, nad rzeką Sołonicą, znajdował się młyn wodny. W północnej części ośrodka, przy drodze prowadzącej do Drohobycza, zaznaczono krzyż przydrożny. W opisie topograficznym dołączonym do zdjęcia józeffińskiego pojawiła się informacja o istnieniu w miejscowości truskawieckiej warzelni soli, nie uwzględniono jej jednak na mapie¹⁵.

Mapa Miega nie pozwala określić konkretnych granic miejscowości. Nie wiemy zatem, które tereny w czasie jej powstawania należały do Truskawca. Pełnych informacji o granicach wsi dostarcza pierwszy kataster gruntowy Galicji, zwany Metryką Józefińską, powstały w latach 1785–1788. Jedną z części dokumentu jest opis wykonany 16 lipca 1787¹⁶. Truskawiec graniczył wtedy bezpośrednio z takimi miejscowościami: Stebnik, Solec (od 1977 r. jest to dzielnica Stebnicka), Modrycz, Tustanowice (od 1930 r. dzielnica Borysławia) i Staniła. Wszystkie wymienione wsie oddzielał od Truskawca las – „niskopienny, gęsto podszyty i nie do przejścia poza drogami”¹⁷. Od wschodu miejscowość sąsiadowała ze Stebnikiem. Granica przecinała łąki znajdujące się nad potokiem o nazwie Młynówka Stebnicka i biegła wzdłuż drogi prowadzącej z Solca do lasów w okolicach Stebnika. Następnie kierowała na północ, do lasu nazywanego Skilina¹⁸, gdzie Truskawiec graniczył z Solcem. Dalej okalała miejscowość przez uroczysko Bańki, między Truskawcem a Solcem, aż do drogi do Drohobycza. Potem, okrążając miejscowość, wiodła na zachód przez kolejne leśne uroczysko – Babina Góra. Dalej do rzeki Ośnicy¹⁹, oddzielającej Truskawiec od Modrycza, a później wzdłuż jej biegu do potoku Prozoban i źródeł Ośnicy. Te cieki wodne tworzyły zachodnią granicę miejscowości, separując ją od Tustanowic. Południowa granica biegła przez lasy o nazwach Hotykow, Iwanikowe Łazy, Zaliszyk i nieokreślone miejsce o nazwie Zahir(cz) do rzeki Sołonicy, oddzielając Truskawiec od Staniły.

Przedstawiony opis jest ważny dla sprecyzowania rozmiaru miejscowości u schyłku XVIII wieku. Dzięki niemu wiemy, że obszar zasiedlony przez mieszkańców wsi i zajmowany przez ich domy z zagrodami miał mniejszą powierzchnię niż lasy, pola, łąki i inne tereny należące do Truskawca. Niestety opis nie pozwala w pełni zrekonstruować granic ośrodka. Wiele z użytych w nim nazw własnych jest trudnych do zlokalizowania, występują także błędne określenia niektórych miejsc. Przez brak możliwości skonfrontowania opisu z innymi źródłami z okresu jego powstania nie sposób w pełni go wykorzystać.

Truskawiec do początku XIX w. był wsią o zabudowie wielodrożnicowej, której układ ruralistyczny prawdopodobnie rozwijał się or-

ganicznie przez kilka wieków. Za dominantę kompozycji przestrzennej tego okresu można uznać cerkiew pw. św. Mikołaja. Świątynia powstała w XVII w. jako prawosławna²⁰. Po 1691 r. przekształciła się w cerkiew grekokatolicką²¹. Była to drewniana, orientowana budowla, położona na lekkim wzniesieniu w centralnej części miejscowości²². Świątynia posiadała typowy dla architektury cerkiewnej plan trójdzielny, w układzie podłużnym. W bryle można było wyróżnić trzy podstawowe części: babiniec (kruchtę), nawę i prezbiterium. Mianem subdominanty wolno określić cerkiew grekokatolicką pw. św. Trójcy, która w źródłach pojawia się po raz pierwszy w 1743 roku²³. Świątynię także ulokowano na wzniesieniu, nieco dalej od centrum wsi, w okolicy dzisiejszej ul. Franki. Prawdopodobnie na początku XIX w. cerkiew przestała istnieć, ponieważ nie pojawia się w pierwszych *Schematyzmach* grekokatolickiej eparchii przemyskiej z 1828 roku²⁴.

Początki uzdrowiska w XIX wieku

W 1827 r. do truskawieckiej karczmy dobudowano pierwsze pomieszczenia kąpielowe²⁵. Dziś fakt ten uznaje się za symboliczne powstanie uzdrowiska w Truskawcu. Od tego czasu, wraz z popularyzacją leczniczych właściwości wód z miejscowych źródeł, obraz wsi zaczął się zmieniać. W odróżnieniu od wielu innych ośrodków uzdrowiskowych, Truskawca nie można podzielić na część zdrojową, przeznaczoną dla kuracjuszy, i mieszkalną, dla jego stałych mieszkańców. Centralna część znajdującej się na tym obszarze przynajmniej od XV w. miejscowości zyskała status centrum uzdrowiska, z łazienkami, domem zdrojowym oraz głównymi willami i pensjonatami. Truskawiec od momentu powstania źródła stanowi jeden organizm przestrzenny.

Pierwszy pełny obraz układu przestrzennego Truskawca oraz granic wsi przekazują dwie mapy katastralne, pochodzące z 1853 [fig. 2]²⁶ i 1856 r. [fig. 3]²⁷. Przedstawiono na nich miejscowość w pierwszych dekadach prowadzenia działalności leczniczej. W centralnej części wsi znajduje się wyraźnie zarysowany główny plac uzdrowiska z domem zdrojowym, łazienkami, domami gościnnymi, kuchnią dla kuracjuszy i fontanną. Zajmuje on przestrzeń dzisiejszych: pl. Niepodległości i wschodniego odcinka bulwaru Teodora Torosiewicza, głównej alei spacerowej źródła. Przez środek placu przepływa potok Kotoczy Zamek, będący jednym dopływów Worotyszczu. Na południowy wschód od placu, również w centrum miejscowości, znajduje się jedyny istniejący wówczas obiekt sakralny – cerkiew grekokatolicka pw. św. Mikołaja. W północnej części Truskawca, przy drodze prowadzącej do Drohobycza, zlokalizowano cmentarz. Drugą nekropolię ulokowano niedaleko cerkwi. Na mapie zarysowano park zdrojowy w pierwotnej formie, o znacznie mniejszym rozmiarze od współczesnego. Istniała już wtedy jego główna aleja (dzisiejszy bulwar Torosiewicza). Zabudowa centralnej części wsi koncentrowała się przy głównym placu zdrojowym, a także wzdłuż obecnych ulic: Bandery

²⁰ Zob. Д. Фільварків, *Українська дерев'яна сакральна архітектура в графічних фондах Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*, „Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника” 2013, nr 5, s. 483.

²¹ Ю. Стецик, *op. cit.*, s. 54.

²² Charakterystyka architektury cerkwi pw. św. Mikołaja powstała na podstawie litografii A. Titza ze zbioru pięciu przedstawień Truskawca z połowy XIX w.: *Truskawiec. Копіє на Подгірзу Карпачим в обwodzie Samborskim в dobrach rządowych*, Lwów 1854.

²³ Zob. Ю. Стецик, *op. cit.*, s. 54

²⁴ *Schematismus universi venerabilis cleri Dioeceseos Graeco Catholicae Premisliensis pro anno domini MDCCCXXVIII*, Premisliae 1828, s. 49.

²⁵ Zob. M. Zieleniewski, *op. cit.*, s. 66.

²⁶ Кадастрова карта Трускавця 1853 р.

²⁷ Zob. Кадастрова карта Трускавця 1856 р., СРАНУЛ, sygn. 186/10/1474.

2. Centrum Truskawca na mapie katastralnej, 1853; Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie, sygn. 186/10/1473. Fot. D. Zając

(środkowy odcinek), Suchowola (wschodni odcinek) i Stebnickiej (zachodni odcinek). Budynki znajdowały się również na obszarze parku zdrojowego. Oprócz centralnej części miejscowości, o stosunkowo dużym zagęszczeniu zabudowy, na pozostałym obszarze budynki były rozproszone. W niektórych lokalizacjach istniały zespoły zabudowań, widoczne także na mapie Miega.

Mapy katastralne przedstawiają również układ ulic Truskawca we wczesnym stadium rozwoju przestrzennego miejscowości. Wyraźnie zaznaczono dzisiejsze ulice: Bandery, Drohobycką (podpisaną jako „do Drohobycza”), Borysławską („do Tustanowic”), Suchowola („droga lasowa”), Stebnicką („do Stebnika”), Danyłyszynych („do Staniły”), Symonenki, Pomirecką, Szaszkwycza, Halickiego, Uliany Krawczenko, Gogola, Riczky, Stefanyka, Aleksego Dowbusza i zaułek Tychyj oraz częściowo: Franki (zachodni odcinek), Mykoły Łysenki (południowy odcinek), Sydira Worobkewycza (północny odcinek) i Dzerelną. Na mapie zarysowano również inne ciągi komunikacyjne o mniejszym znaczeniu. Porównując układ ulic zachowany na mapach katastralnych z przedstawionym na mapie Miega, należy stwierdzić, że większość ulic uzdrowiska powstała z wykorzystaniem istniejących wcześniej dróg wiejskich. Dla potrzeb zdroju część z nich poszerzono i wyrównano. Na mapach katastralnych występują również ulice, które nie zachowały się do dzisiaj. Są one jed-

3. Centrum Truskawca na mapie katastralnej, 1856; Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie, sygn. 186/10/1474. Fot. D. Zając

nak w mniejszości, a żadna z nich nie należała do najważniejszych. Mapy określają także granice miejscowości, częściowo pokrywające się z opisanymi w Metryce Józefińskiej. Północna, zachodnia oraz po trosze wschodnia granica Truskawca jest zbliżona do wytyczonej podczas tworzenia katastru.

Dalszy przebieg przemian układu przestrzennego Truskawca pomagają zrekonstruować kolejne mapy militarne. Pierwsza z nich to drugie zdjęcie topograficzne Monarchii Habsburskiej [fig. 4], powstałe w latach 1806–1869 (w Galicji od 1861 do 1864 r.)²⁸. Drugą stanowi trzecie zdjęcie topograficzne Austro-Węgier [fig. 5], tworzone w latach 1869–1883 (w Galicji od 1873 do 1879 r.). Mapę wykonano w dwóch wersjach: w skalach 1 : 25000²⁹ i 1 : 75000³⁰.

Analiza tych dokumentów kartograficznych pozwala zaobserwować stały rozwój Truskawca. Miejscowość przedstawiona na drugim zdjęciu topograficznym przypomina zobrazowaną na mapach katastralnych z lat 50. XIX wieku. Sieć ulic jest taka sama, a liczba budynków nieco się powiększyła. Na mapie oznaczono nową świątynię, nieobecną na wcześniejszych dokumentach katastralnych. To kaplica rzymskokatolicka, wybudowana w latach 1859–1860 w centralnej części miejscowości, przy głównej ulicy uzdrowiska (dzisiaj ul. Bandery)³¹. Większe zmiany widoczne są na trzecim zdjęciu topograficznym. W miejscowości wytyczono nowe ulice, chociaż żadnej z nich

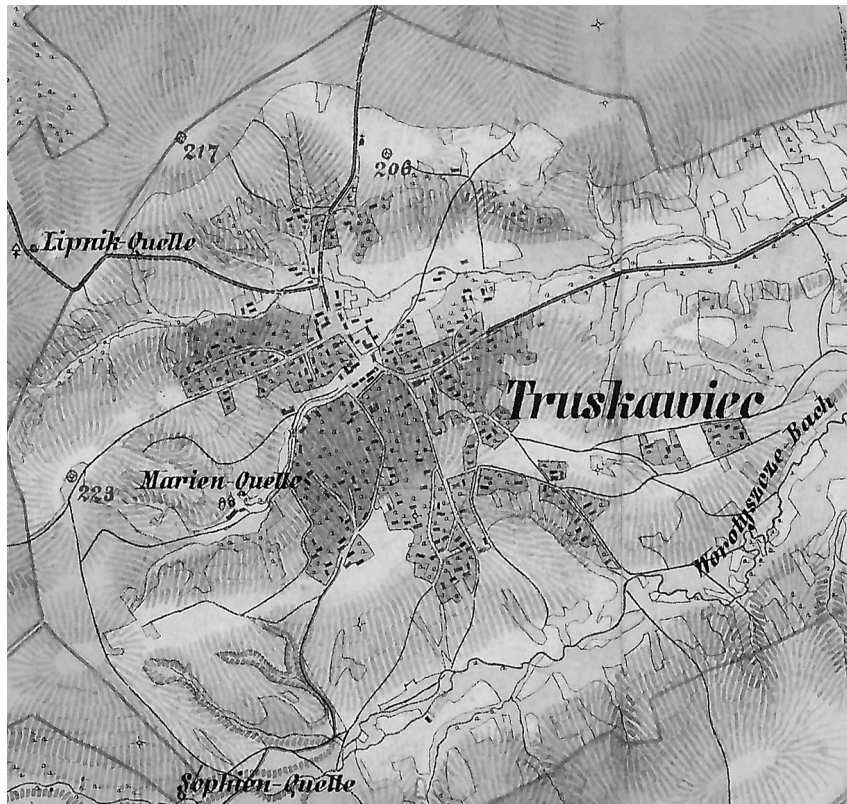
²⁸ Zob. *Galicia and Bucovina (1861–1864) – Second military survey of the Habsburg Empire*, <https://mapire.eu/en/map/secondsurvey-galicia> (data dostępu: 8.06.2021). Zdjęcie zwane jest franciszkańskim na cześć cesarza Franciszka I.

²⁹ Zob. *Habsburg Empire (1869–1887) – Third Military Survey (1:25000)*, <https://mapire.eu/en/map/thirdsurvey25000> (data dostępu: 8.06.2021). Zdjęcie w obu skalach zwane jest franciszkańsko-józefińskim, na cześć cesarza Franciszka Józefa.

³⁰ Zob. *Habsburg Empire (1869–1887) – Third Military Survey (1:75000)*, <https://mapire.eu/en/map/thirdsurvey75000> (data dostępu: 8.06.2021).

³¹ Zob. **R. Quirini-Popławski**, *Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Panny Marii w Truskawcu*, [w:] *Kościół i klasztor rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*, red. **J. Ostrowski**, Kraków 1998, t. 6, s. 192.

4. Truskawiec na II zdjęciu topograficznym Monarchii Habsburskiej, 1861–1864; Austriackie Archiwum Państwowe, sygn. B IX a 387. Fot. za: <http://mapire.eu/en/map/secondsurvey-galicia> (data dostępu: 8.06.2021)

³² A. Konias, *op. cit.*, s. 105, 108. Klasyfikacja drogi zgodnie z legendą zawartą w wymienionej publikacji.

³³ Zob. *Truskawiec (wieś i zakład kąpielowy w Galicji)*, Archiwum Narodowe w Krakowie, Zbiór Kartograficzny, sygn. 786.

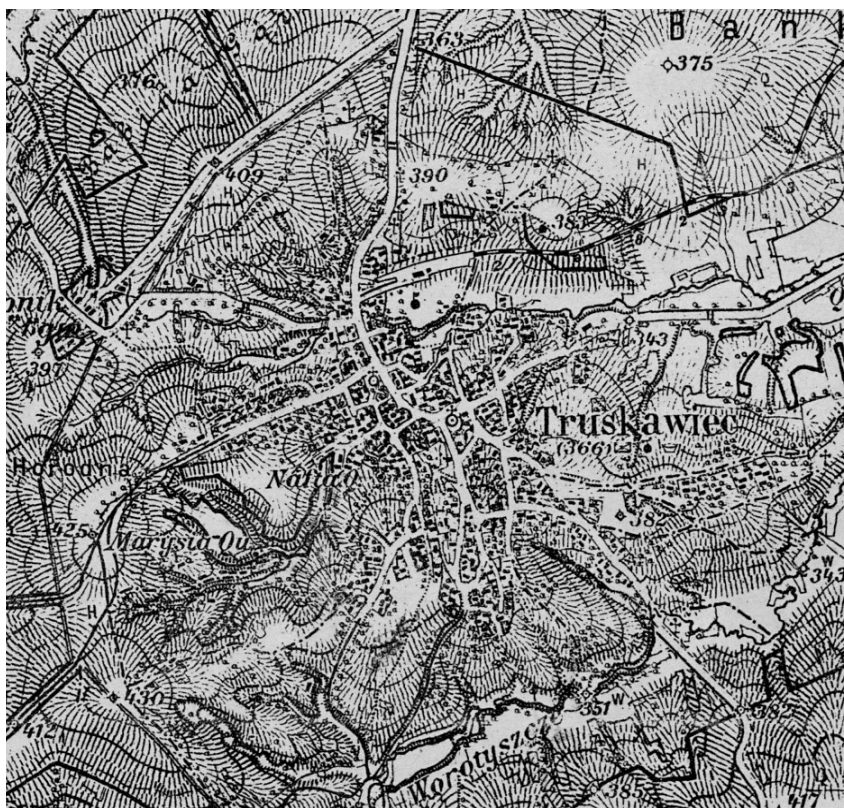
³⁴ Zob. J. Rosner, *Truskawiec. Zakład zdrojowo-kąpielowy. Sprawozdanie za rok 1885*, Truskawiec 1886, s. 2.

³⁵ Zob. Т. Лоренц, *op. cit.*, s. 97.

nie można uważać za główną lub zmieniającą w dużym stopniu układ przestrzenny Truskawca. Były to najczęściej łączniki bądź drogi do nowych zabudowań. Większość nowych ulic powstała w centralnej części miejscowości. Wyjątek stanowiła droga łącząca dzisiejszą szosę do Borysławia z traktem do Drohobycza, oznaczona jako „szosa III klasy – szerokość jezdni mniej jak 2,5 m”³².

Dopełnieniem wymienionych przedstawień kartograficznych z XIX w. jest niedatowany plan Truskawca, stworzony prawdopodobnie przez pracowników Szkoły Politechnicznej we Lwowie³³. Zobrazowana na nim zabudowa pozwala określić czas jego powstania na lata 80. lub 90. XIX wieku. Względem opisywanych wcześniej przedstawień największe zmiany na planie widać w obrębie głównego placu uzdrowiska. Nie uwzględniono tam budynków noclegowych, gdyż wyburzono je w latach 80. XIX wieku³⁴. W tej samej dekadzie skanalizowano przepływający przez plac potok Kotoczy Zamek, co również widoczne jest na planie³⁵.

W czasie powstawania i rozwoju uzdrowiska w XIX w. układ przestrzenny miejscowości uległ znacznym przemianom. Najważniejszym wnętrzem urbanistycznym stał się główny plac zdrojowy. Zlokalizowano go w miejscu, gdzie przed powstaniem uzdrowiska znajdowało się największe zagęszczenie zabudowy. Na placu o nieregularnym kształcie przecinały się: główna ulica zdroju (obecnie

5. Truskawiec na III zdjęciu topograficznym Austro-Węgier (w skali 1 : 25000), 1873–1879; Federalny Urząd Metrologii i Geodezji we Wiedniu. Za: Federalny Urząd Metrologii i Geodezji we Wiedniu

Bandery) i najważniejsza aleja spacerowa (dzisiaj bulwar Torosiewicza). Za dominantę tego miejsca i całej miejscowości należy uznać dom zdrojowy. Budynek wzniesiono w latach 40. XIX w. na miejscu karczmy, która istniała jeszcze przed powstaniem uzdrowiska³⁶. Ulokowano go we wschodniej części placu. Był to duży, drewniany, jednokondygnacyjny obiekt z poddaszem, postawiony na murowanym fundamencie. Prostokątne założenie wyróżniało się wysokim, czterospadowym dachem, krytym gontem. Drugą dominantą placu i całej miejscowości były łaźienki. W XIX w. w miejscu tym powstało kilka budynków kąpielowych. Najbardziej okazałe z nich oddano do użytku w 1882 r. i ulokowano w północnej części placu³⁷. Nazywano je łaźienkami pierwszej i drugiej klasy. Dwukondygnacyjny drewniany budynek wzniesiono na nieregularnym planie przypominającym prostokąt. Na parterze łaźienek mieściło się 60 kabin kąpielowych, apteka, gabinet lekarski i biura zarządu uzdrowiska, a na piętrze – 25 pokoi gościnnych³⁸. Ważnym elementem kompozycji przestrzennej Truskawca w XIX w. stała się nowa cerkiew pw. św. Mikołaja, postawiona w latach 1881–1884 na miejscu starszej świątyni pod tym samym wezwaniem³⁹. Murowaną budowlę zrealizowano na planie krzyża, z szeroką nawą główną, przecinającą ją transeptem, prezbiterium zakończonym absydą oraz dwiema kaplicami po jego bokach.

³⁶ Zob. *ibidem*, s. 78.

³⁷ Zob. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. B. Chlebowski, Warszawa 1892, t. 12, s. 521.

³⁸ Zob. *Truskawiec. Zakład zdrojowo-kąpielowy. Sprawozdanie lekarza zdrojowego za rok 1886*, Przemyśl 1887, s. 2.

³⁹ Zob. O. Pega, *Духовна перлина Трускавця. Церква св. Миколая*, Київ 2006, s. 99.

⁴⁰ Zob. *Планы, сметы и другие материалы по постройке курорта Трускавца (планы водо-канализационной сети)*, Archiwum Państwowe Obwodu Lwowskiego we Lwowie (dalej: APOL), sygn. 1/29/2451, t. 5, k. 8.

⁴¹ Zob. *ibidem*, sygn. 1/29/2450, t. 4, k. 2-10; t. 5, k. 1-7.

⁴² Zob. *Х. Харчук, Архітектура...*, s. 59.

⁴³ Zob. *Планы, сметы и другие материалы...*, t. 5, k. 8.

⁴⁴ Zob. *T. Praschil, op. cit.*, s. 12.

⁴⁵ Zob. *Z. Pelczar, Truskawiec jako zakład...*, s. 15-16.

Truskawiec na początku XX wieku

Układ przestrzenny rozwijającej się dotychczas organicznie miejscowości zmienił się w pierwszej dekadzie XX w. za sprawą *Planu regulacyjnego zdrojowiska Truskawca* [fig. 6]⁴⁰. Celem dokumentu była regulacja sieci ulic uzdrowiska. Plan przedstawia zarówno współczesny dla początku XX w. obraz układu przestrzennego miejscowości, jak i przewidywane zmiany. Dołączono do niego oddzielne projekty, ukazujące każdą z nakreślonych ulic i dróg, wraz ze wszystkimi ich elementami, np. przepustami i chodnikami⁴¹. Plan zgodnie z nazwą dotyczył tylko uzdrowskiej, a więc centralnej części miejscowości, przez co nie przedstawiono na nim całego układu przestrzennego Truskawca. Tworzenie dokumentu rozpoczęto w 1903 r., kiedy do Truskawca przybyła komisja złożona z pracowników Urzędu Powiatowego w Drohobyczu⁴². Urzędnicy wykonali pierwsze pomiary. Proces zakończył się w 1906 r., a plan zatwierdzono rok później. Ostatecznie do jego wykonania nie wykorzystano pomiarów z 1903 r., a podstawę stanowiła mapa katastralna z 1853 roku. Głównym twórcą dokumentu był inżynier Władysław Piotrowski z Wydziału Krajowego we Lwowie⁴³. Wspomagali go inni inżynierowie z tej samej instytucji, o nazwiskach Borowiczka i Czajkowski⁴⁴.

Plan dobrze odwzorowuje architekturę istniejącą w uzdrowisku na początku XX w., określając kształt i rozmiar budynków oraz materiał, z jakiego zostały wykonane. Zaznaczono na nim znajdujące się przy głównym placu na początku XX w.: łazienki pierwszej i drugiej klasy, łazienki do kąpeli borowinowych, dom zdrojowy, inhalatorium, willę „Hetmański Dworek” oraz pijalnię wody mineralnej „Ferdynand”. W centralnej części miejscowości widoczne jest duże zagęszczenie zabudowy, a ok. 30% znajdujących się tam budynków opisano jako „wille”. Dalej od głównego placu zdrojowego zabudowania miały mniejszą powierzchnię i w niektórych miejscach tworzyły zagrody lub zespoły domów, zamieszkiwanych przez przedstawicieli tych samych rodzin. Istotną część architektury była wzniesiona z drewna, jako murowane określono tylko 8 budynków. Zaliczały się do nich: kaplica rzymskokatolicka, cerkiew pw. św. Mikołaja, plebania grekokatolicka, willa właściciela uzdrowiska Stanisława Żóttowskiego, willa „Janina”, należąca do Janiny Janowskiej, i trzy niezidentyfikowane zabudowania. Obiekty znajdowały się wzdłuż większości ulic oznaczonych na planie. Po pracach przeprowadzonych na przełomie XIX i XX w. park zdrojowy był znacznie lepiej zagospodarowany⁴⁵. Jego najbardziej reprezentacyjną częścią stała się „Adamówka”, nazwana tak na cześć jednego z właścicieli uzdrowiska, Adama Sapiehy. Znajdowały się tam pomnik Adama Mickiewicza i pijalnia wody mineralnej „Maria” z halą spacerową.

Odwzorowany na planie układ ulic nie zmienił się istotnie w porównaniu z tym zobrazowanym na przedstawieniach kartograficznych z ostatnich dekad XIX wieku. Wciąż głównymi ciągami komu-

6. Centrum uzdrowiska na *Planie regulacyjnym zdrojowiska Truskawca* (w orientacji zachodniej), 1907; Archiwum Państwowe Obwodu Lwowskiego we Lwowie, sygn. 1/29/2451. Fot. za: Miejskie Archiwum Medialne Centrum Historii Miejskiej Europy Środkowo-Wschodniej we Lwowie

nikacyjnymi były dawne drogi wiejskie, przebudowane i poszerzone po powstaniu uzdrowiska. Wiele zmian przyniosło przyjęcie planu regulacyjnego i związanych z nim projektów. Jedną z najważniejszych inwestycji była budowa ulicy okrążającej centrum miejscowości od wschodu i południa (dzisiaj ul. Tarasa Szewczenki). Stała się ona pierwszą w Truskawcu obwodnicą, która odciążała główny trakt uzdrowiska (obecnie ul. Drohobycka i ul. Bandery). Drogę wybudowano w 1908 r. i od momentu jej ukończenia istniała możliwość przejazdu przez miejscowość z ominięciem głównego placu zdrojowego⁴⁶. Ulicę stworzono przede wszystkim ze względu na ruch towarowy i gospodarczy. Mimo to położone wzdłuż niej parcele szybko sprzedano, a z czasem wybudowano na ich terenie wille i pensjonaty. Przedłużeniem obwodnicy jest wschodni odcinek ul. Franki, który również powstał jako realizacja planu regulacyjnego.

⁴⁶ Zob. T. Praschil, *op. cit.*, s. 13.

7. Centrum Truskawca na mapie katastralnej, 1930; Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy we Lwowie, sygn. 186/10/1477. Fot. D. Zając

Oprócz ciągów komunikacyjnych na terenie miejscowości, wybudowano drogi łączące Truskawiec z okolicznymi wsiami. Wraz z powiększaniem się obszaru miasta niektóre ich odcinki stawały się ulicami uzdrowiska. Były to drogi: Truskawiec–Lechno–Orów (częściowo ul. Franki), Truskawiec–Stebnik (częściowo ul. Stebnicka), Truskawiec–Lipki–Tustanowice (częściowo ul. Borysławska) i Truskawiec–Pomiarki–Dobrohostów (częściowo ul. Gogola, Bandery i Pomirecka)⁴⁷. Z pewnością powstały one z wykorzystaniem starych polnych traktów widocznych na wcześniejszych przedstawieniach kartograficznych. Wzdłuż nowych dróg budowano osiedla mieszkalne, co spowodowało szybszy rozwój peryferii miejscowości. Realizując plan regulacyjny, przeprowadzono szereg prac w parku zdrojowym⁴⁸. Jego obszar powiększono, zagospodarowując pastwisko „Horodyszcze”, położone obok wzgórze o tej samej nazwie. Miejsce to od wschodu przylegało do parku zdrojowego, a od zachodu do otaczającego uzdrowisko lasu. Dawne pastwisko połączono z uzdrowiskiem aleją o długości 3 km.

⁴⁷ K. Charczuk, *Urbanistyczny...*, s. 32.

⁴⁸ *Ibidem*, s. 30–31.

Ważnym dla rozwoju przestrzennego miejscowości wydarzeniem było powstanie w latach 1909–1912 linii kolejowej, prowadzącej z Drohobycza do Truskawca⁴⁹. Stację ulokowano w północno-wschodnim obszarze uzdrowiska, dotychczas mniej zagospodarowanym. Po jej otwarciu w okolicach dworca kolejowego zaczęto budować wille i pensjonaty. Obszar ten już pod koniec Dwudziestolecia międzywojennego pod względem zagospodarowania przestrzennego nie odbiegał znacznie od innych partii uzdrowiska.

Przemiany Truskawca z początku XX w. wpłynęły na układ ruralistyczny miejscowości, jednak tylko częściowo zmieniły jej kompozycję przestrzenną. Wciąż najważniejszym wnętrzem urbanistycznym pozostawał główny plac. Nowym elementem jego kompozycji stał się dwukondygnacyjny budynek łazienek drugiej klasy, oddany do użytku w 1906 roku⁵⁰. Obiekt ulokowano w północno-wschodnim narożniku placu, wykorzystując naturalne ukształtowanie terenu. Budynek leżał na lekkim zboczu, w związku z tym jego pierwsza kondygnacja znajdowała się częściowo pod poziomem gruntu. Za nowy akcent wysokościowy można uznać dworzec kolejowy, wybudowany na zboczu wzgórza w północno-wschodniej części wsi. Kolejnym ważnym elementem kompozycji przestrzennej stał się kościół rzymskokatolicki pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Wzniesiono go w latach 1912–1913 w ramach rozbudowy kaplicy z XIX wieku⁵¹. Kościół jest nieorientowaną budowlą na planie krzyża, składającą się z kruchty, nawy, transeptu, prezbiterium i dwóch zakrystii po jego bokach.

Uzdrowisko w Dwudziestoleciu międzywojennym

Po zakończeniu I wojny światowej, a także późniejszych konfliktów zbrojnych: polsko-ukraińskiego i polsko-bolszewickiego, miejscowość ponownie stała się częścią Polski. Truskawiec uważany był wtedy za drugie, po Krynicy, najważniejsze i najpopularniejsze uzdrowisko w kraju⁵². Układ przestrzenny ośrodka w tym czasie pozwalają przeanalizować cztery przedstawienia kartograficzne. Pierwsze z nich to kolejna mapa katastralna, wydana w 1930 r. [fig. 7]⁵³. Drugie stanowi plan dołączony do przewodnika po Truskawcu z lat 30. XX w. [fig. 8]⁵⁴. Trzecim jest Mapa Taktyczna Polski, która powstawała w latach 1924–1939 [fig. 9]⁵⁵. Jej sekcję obrazującą Truskawiec opublikowano w 1934 roku. Czwarte z nich to mapa turystyczna, wydana w 1935 r. przez Wojskowy Instytut Geograficzny⁵⁶.

Dokumenty kartograficzne ukazują Truskawiec jako miejscowość o zwartym układzie przestrzennym, który cechuje duża nieregularność. Sieć ulic uzdrowiska była w Dwudziestoleciu międzywojennym stosunkowo gęsta, nie przypominała jednak miejskich układów urbanistycznych. Truskawiec wciąż pozostawał wsią. Główne ulice miejscowości oraz drogi dojazdowe były ciągami komunikacyjnymi o szerokości od 6 do 10 m⁵⁷. Zostały one tak przebudowane

⁴⁹ Zob. Т. Лоренц, *op. cit.*, s. 108.

⁵⁰ Zob. Z. Pelczar, *Historia rozwoju Truskawca...*, s. 21.

⁵¹ Zob. R. Quirini-Popławski, *op. cit.*, s. 193, 195.

⁵² Taką opinię można znaleźć w prasie z okresu Dwudziestolecia międzywojennego, np.: *Druga perła wśród polskich uzdrowisk. Truskawiec*, „Przewodnik Katolicki” 1931, nr 34, s. 580.

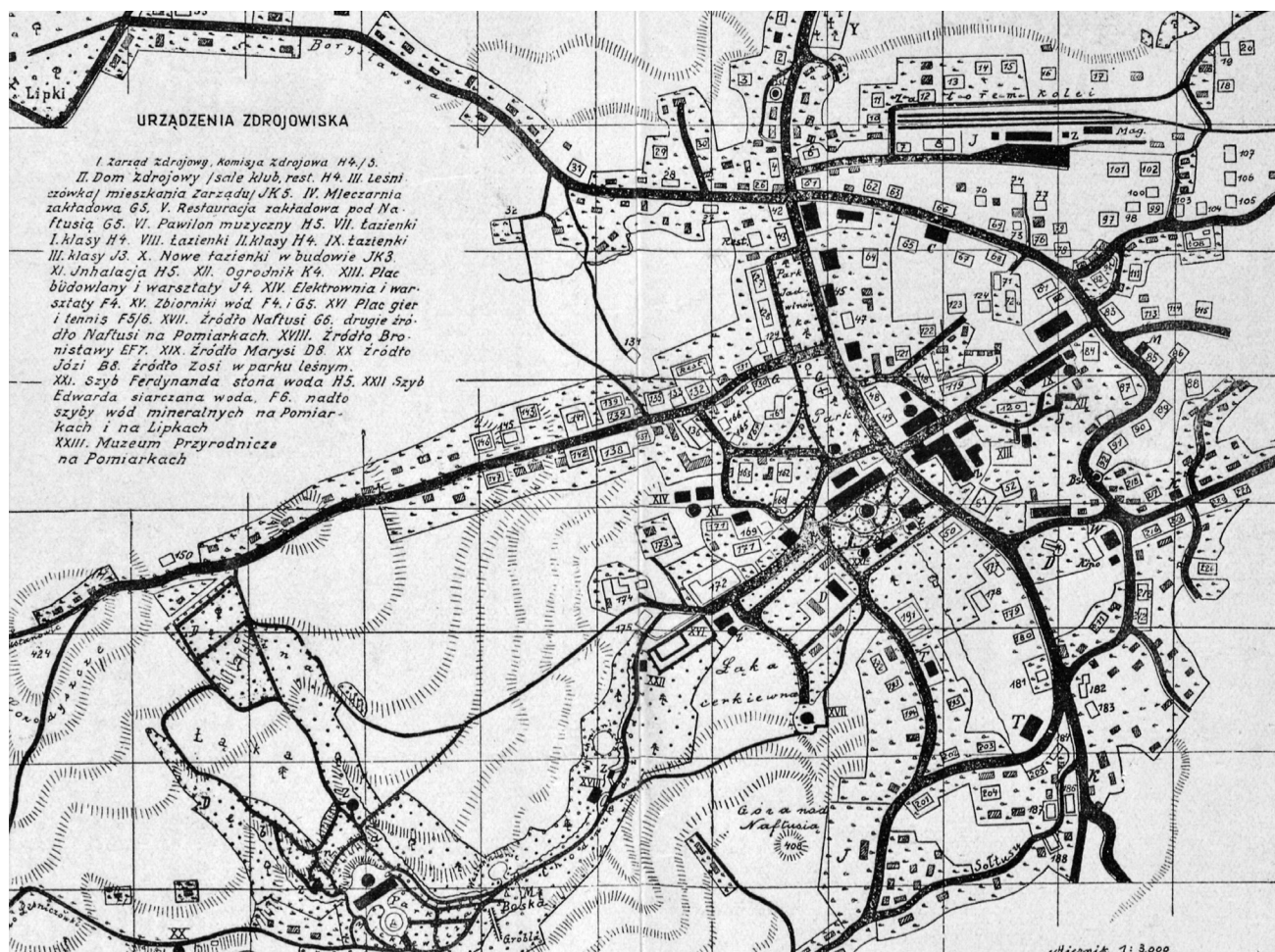
⁵³ Zob. Кадастрова карта Трускавця 1930 р., СРАHUL, sygn. 186/10/1477.

⁵⁴ *Truskawiec. Zakład zdrojowo-kąpielowy i stacja klimatyczna. Województwo Lwowskie, Plan Truskawca Zdroju, Drohobycz s.a.* Taki sam zdigitalizowany plan w wersji kolorowej, datowany na 1933 r., dostępny jest na stronie internetowej Miejskiego Archiwum Medialnego Centrum Historii Miejskiej Europy Środkowo-Wschodniej we Lwowie. Zob. *Plan of the Truskawiec resort*, <http://uma.lvivcenter.org/en/maps/34473> (data dostępu: 8.06.2021).

⁵⁵ Zob. *Mapa taktyczna Polski: pas 51, słup 37: Drohobycz*, <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/302709/edition/289679> (data dostępu: 8.06.2021).

⁵⁶ Zob. *Borysław-Truskawiec - wydanie turystyczne*, http://maps.mapywig.org/m/WIG_maps/series/025K/P51-S-37-H_TRUSKAWIEC_wyd_turyst_1935_LoC_G6520_s25_.P6.jpg (data dostępu: 8.06.2021).

⁵⁷ Zob. K. Charczuk, *Urbanistyczny...*, s. 30–32.

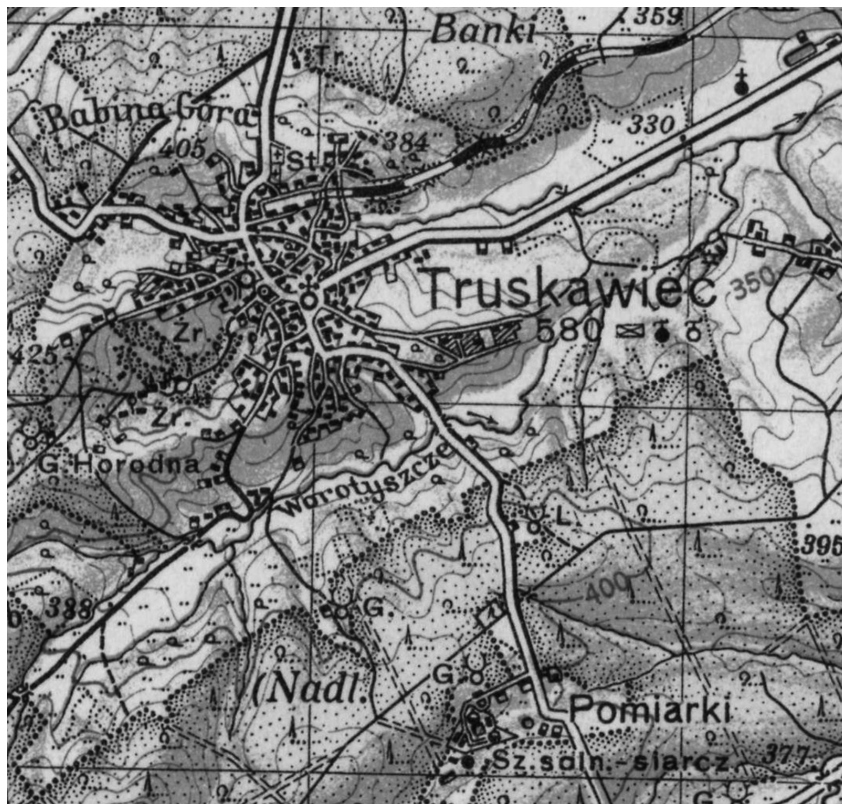
8. Plan Truskawca Zdroju, lata 30. XX w. Fot. za: Truskawiec. Zakład zdrojowo kąpielowy i stacja klimatyczna. Województwo Lwowskie, Drohobycz s.a.

podczas realizacji planu regulacyjnego, zatwierdzonego w 1907 roku. Miały jednak nieregularną formę. Drogi wiły się między wzgórzami i pagórkami. Inne, boczne ulice jeszcze bardziej przypominały pełne zakrętów drogi wiejskie.

Istniejąca sieć ciągów komunikacyjnych pozwalała na swobodny dojazd do większości zabudowań. Park zdrojowy, dzięki realizacji planu regulacyjnego, zajmował znacznie większą powierzchnię. Na terenie miejscowości wciąż powstawały nowe budynki. Na planie z przewodnika wydanego w latach 30. XX w. oznaczono 226 zabudowań, będących hotelami, willami i pensjonatami. Coraz więcej obiektów realizowano w okolicy stacji kolejowej. Na planie owym zaznaczono również podobną liczbę domów mieszkańców Truskawca. Im dalej od centrum zdroju, tym takich budynków było więcej.

Główny plac uzdrowiska nieznacznie się zmienił. Jedyną różnicę względem wcześniejszych przedstawień kartograficznych stanowił pawilon dla orkiestry uzdrowskiej, wzniesiony w 1910 roku⁵⁸. Większość budynków w miejscowości była drewniana. Wiele nowych willi i pensjonatów, powstających głównie w latach 30. XX w., budo-

⁵⁸ Zob. Т. Лоренц, *op. cit.*, s. 104.

9. Truskawiec i Pomiarki na Mapie Taktycznej Polski, 1934; Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa. Fot. za: <http://jbc.bj.uj.edu.pl/dlibra/publication/302709/edition/289679> (data dostępu: 8.06.2021)

wano z cegły lub kamienia. W czasach II Rzeczypospolitej dojazd do uzdrowiska był możliwy z kilku kierunków. Cztery najważniejsze drogi do miejscowości prowadziły z: Drohobycza (od północy), Stebnika (od wschodu), Borysławia (od północnego zachodu) i Pomiarek (od południowego wschodu). Piątą, najpopularniejszą możliwością dotarcia do uzdrowiska był przyjazd pociągiem na stację kolejową, znajdującą się kilkaset metrów od centrum zdroju.

W czasach II Rzeczypospolitej w Truskawcu powstawały także nowe ulice⁵⁹. Od 1928 r. kontynuowano przebudowę ul. Suchowola, którą przedłużono do okolic wzgórza Horodyszcze. W 1934 r. rozpoczęto prace nad kolejną drogą objazdową, umożliwiającą ominięcie stacji kolejowej (obecnie ul. Solomii Kruszelnyckiej). W okolicach dworca zrealizowano najwięcej nowych ciągów komunikacyjnych. Większość z nich prowadziła do niedawno powstałych obiektów mieszkalnych. Wybudowano wtedy dzisiejszą ulicę Łesi Ukrainki oraz kilka innych, które w dziś nie istnieją lub są trudne do zlokalizowania. Do lat 30. XX w. większość dróg nie miała twardej nawierzchni⁶⁰.

W Dwudziestoleciu międzywojennym obszar uzdrowiska powiększył się o przysiółek Pomiarki, położony ok. 2 km na północ od Truskawca. Oficjalnie był on oddzielną miejscowością, jednak powszechnie uważano go za część zdroju. W 1930 r. otwarto tam zbiornik leczniczo-kąpielowy⁶¹. Kąpielisko miało obszar 6400 m², a wokół niego znajdowała się plaża z morskim piaskiem, korty tenisowe, urządzenia

⁵⁹ Zob. *ibidem*, s. 112–113.

⁶⁰ Komisja Zdrojowa w 1935 r. zwracała uwagę, że „drogi i place wymagać będą jeszcze dużych wkładów, albowiem tylko część tychże otrzymała twardą nawierzchnię”, a „to jedynie zapewnia w uzdrowisku odkurzenie i tak bardzo pożądany spokój – ciszę”. Zob. *Отчёт о деятельности Курортной Комиссии в Трускавце за 1934/1935 год*, АРОЛ, sygn. 1137/1/333, k. 2.

⁶¹ Zob. *M. Kurzrok, Lecznictwo w Truskawcu i na Pomiarkach w świetle badań kliniczno-doświadczalnych*, Lwów 1934, s. 6–7.

⁶² Zob. *ibidem*; *Truskawiec-Zdrój. Ilustrowany przewodnik po zdrojowisku i okolicach z mapami oraz wykresem*, Lwów-Truskawiec 1933, s. 14.

⁶³ Zob. **T. Лоренц**, *op. cit.*, s. 109.

⁶⁴ Zob. **M. Rozbicka**, *Modernizm w drewnianej architekturze międzywojennej Polski*, [w:] *Architektura XX wieku do lat sześćdziesiątych i jej ochrona w Gdyni i w Europie*, red. **M. Sołtysik**, **R. Hirsch**, Gdynia 2014, cz. 1: *Teoria i historia*, s. 38.

⁶⁵ Tytułem „kurortu wszechzwiązkowego” honorowano najważniejsze i najpopularniejsze uzdrowiska Związku Radzieckiego.

⁶⁶ Проект детальной планировки 1-й очереди строительства города-курорта Трускавца (в пределах кольцевой автодороги) в 2-х томах, т. 1: *Архитектурно-планировочная часть*, Львов 1966, Archiwum Państwowego Instytutu Projektowania Miast „Mistoprojekt” we Lwowie (dalej: APIPMM), sygn. 117/01375, k. 24.

lekkoatletyczne i gimnastyczne, natryski, przebieralnie, restauracja oraz wypożyczalnia łodzi i kajaków⁶². Oprócz zbiornika i otaczającej go infrastruktury w Pomiarkach było kilkanaście budynków, głównie mieszkalnych. Znajdowały się tam również muzeum przyrodnicze i gajówka oraz dwa działające szyby kopalniane.

W okresie międzywojennym stale rozwijano kompozycję przestrzenną zasadniczej części uzdrowiska. Najwięcej budynków powstało w okolicy dworca kolejowego, co można uznać za naturalne następstwo budowy stacji. Wciąż zagospodarowywano również puste parcele w centrum zdroju. Na jednej z nich w latach 1923–1925 wzniesiono willę „Goplana”, zamieszkiwaną przez Rajmunda Jarosza, głównego zarządcę uzdrowiska⁶³. Budynek w Dwudziestoleciu międzywojennym był jedną z najważniejszych wizytówek architektonicznych Truskawca. Trójkondygnacyjną willę o konstrukcji zrębowej, postawioną na podmurówce, ulokowano przy dzisiejszej ul. Bandery, niedaleko głównego placu zdrojowego. Nowym wnętrzem urbanistycznym uzdrowiska stał się zbiornik leczniczo-kąpielowy w Pomiarkach wraz z otaczającą go infrastrukturą. Za dominantę tego kompleksu można uznać budynek mieszczący przebieralnie, natryski i toalety, oddany do użytku w 1933 roku⁶⁴. Drewniany obiekt składał się z dwóch identycznych skrzydeł na planie kwadratu oraz z łącznika na planie wydłużonego prostokąta. Budynek ulokowano na niedużym wzniesieniu i zwieńczono masztem flagowym.

Truskawiec w granicach Związku Radzieckiego

Na konferencji w Jałcie w lutym 1945 potwierdzono, że tereny na wschód od Bugu będą należeć do Związku Radzieckiego. Truskawiec stał się wtedy częścią Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej. Przez następne kilkadziesiąt lat układ przestrzenny miejscowości uległ znacznym przemianom. Będący dotąd wsią uzdrowską Truskawiec zyskał status miasta obwodowego znaczenia i „kurortu wszechzwiązkowego”, ze stale powiększającą się liczbą mieszkańców oraz przybywających do niego kuracjuszy⁶⁵. W miejscowości pojawiało się wiele nowych budynków: zdrojowych, usługowych, mieszkalnych i gospodarczych. Powstawały też drogi, umożliwiające dojazd do nowych zabudowań lub odciążenie centrum uzdrowiska. W okresie przynależności do Związku Radzieckiego część starych ulic przestała istnieć, co wiązało się z nowymi, odmiennymi koncepcjami zagospodarowania przestrzeni. Dużą modyfikację w obrazie układu przestrzennego miejscowości spowodowała budowa zbiornika retencyjnego na Sołonicy, znajdującego się w południowej części miasta. Sztuczne jezioro o powierzchni 25 ha stworzono w 1962 roku⁶⁶. Celem przedsięwzięcia było dostarczenie wody do sieci wodociągowej. Największą inwestycję drogową tego okresu stanowiła natomiast powstała przed 1965 r. obwodnica miejscowości, okrążająca ją ze wszystkich stron. Obecnie różne jej odcinki noszą nazwy ulic: Piotra Sahaj-

10. Fragment projektu zagospodarowania przestrzennego Truskawca (widoczny Truskawiec i Pomiarki), 1963; Archiwum Państwowego Instytutu Projektowania Miast „Mistoproekt” we Lwowie. Fot. za: Archiwum Państwowego Instytutu Projektowania Miast „Mistoproekt” we Lwowie

dacznego, Horodyszczce, Karpackiej, Wasyla Stusa i Iwana Mazepy. Droga pozwoliła wyraźnie zmniejszyć ruch samochodowy w centralnej, uzdrowskiej części miasta oraz na terenie otaczających ją osiedli mieszkalnych. Wzdłuż obwodnicy wyrosły nowe obiekty, przez co sieć zabudowy znacznie się zagęściła.

Wykonanie pierwszego generalnego planu zabudowy powstałego w okresie przynależności Truskawca do Związku Radzieckiego zlecił Lwowski Urząd Obwodowy w 1963 r. [fig. 10]⁶⁷. Zatwierdzono go w r. 1965. Plan przedstawia układ przestrzenny miasta w latach 60. XX w. oraz zamierzone inwestycje. Widoczny układ ulic znacznie różni się od zobrazowanego na przedstawieniach sprzed II wojny światowej. Okrążony obwodnicą i przecięty nowymi ciągami komunikacyjnymi Truskawiec przypomina bardziej miasto, którym rzeczywiście się stał, niż wieś. Na planie widoczne są ulice stworzone po II wojnie światowej, m.in. Łysenki (częściowo istniała wcześniej), Mychajła Hruszewskiego (północny odcinek, jego fragment zaznaczono na mapach po raz pierwszy w latach 30. XX w.), Sadową i Iwana Wyszeńskiego. Większość nowych dróg stanowiły ulice osiedlowe umożliwiające dojazd do niedawno wzniesionych budynków mieszkalnych. Oprócz obwodnicy głównymi ciągami komunikacyjnymi pozostały te wybudowane przed II wojną światową. W opisie dołączo-

⁶⁷ Zob. Проект детальной планировки города-курорта Трускавца в пределах кольцевой автодороги, АРІРММ, sygn. 117/01375. Plan został stworzony przez zespół lwowskiego oddziału Ukraińskiego Państwowego Naukowo-Badawczego Instytutu Projektowania Miast „Dipromisto”. Instytucja znana była również pod rosyjskojęzyczną nazwą „Giprograd”.

⁶⁸ Zob. Проект детальной планировки 1-й очереди строительства города-курорта Трускавца (в пределах кольцевой автодороги) в 2-х томах, т. 1: Архитектурно-планировочная часть, АРІРММ, сыгн. 117/01375, Львов 1966, к. 174.

⁶⁹ Zob. *ibidem*, k. 60–61, 63.

⁷⁰ Zob. *ibidem*, k. 59.

⁷¹ Zob. *ibidem*, k. 77.

nym do planu zaznaczono, że sieć ulic jest „zagniatwana”, a ich relief „skomplikowany”⁶⁸.

W latach 50. i pierwszej połowie lat 60. XX w. w miejscowości powstały nowe zabudowania zdrojowe, jak m.in. wodolecznica (pełniąca funkcję łaźni), główna pijalnia, stołówka dla kuracjuszy i lecznica przeznaczona dla zabiegów ozokerytowych. W północnej części miasta, przy obwodnicy, zrealizowano nowe osiedle czterokondygnacyjnych budynków mieszkalnych. W połowie lat 60. XX w. w Truskawcu istniało 8 sanatoriów i 3 pensjonaty⁶⁹. Wiele z nich mieściło się w obiektach przedwojennych. Większość zabudowań mieszkalnych stanowiły domy jedno- i dwukondygnacyjne powstałe przed II wojną światową. Były one rozrzucone po całym terenie miejscowości. Plan przedstawia również park zdrojowy, którego rozmiar nie zmienił się do dziś. Łączna powierzchnia obszaru zajmowanego przez zielenią miejską w latach 60. XX w. wynosiła 85 ha⁷⁰.

Opisany dokument wyznaczał kierunek rozwoju Truskawca do 1985 roku. Zgodnie z jego wytycznymi miasto zostało podzielone na trzy strefy: uzdrowską (1020 ha), mieszkalną (200 ha) i gospodarczo-przemysłową (200 ha)⁷¹. Pierwsza i największa z nich obejmowała ok. 70% obszaru miasta zamkniętego przez obwodnicę, razem z jego centralną częścią i parkiem. Na tym terenie znajdowały się lub miały zostać wzniesione budynki zdrojowe oraz przeznaczone do obsługi kuracjuszy. Strefa obejmowała prawie całą historyczną część układu przestrzennego Truskawca. Należały do niej także tereny zielone na południe od obwodnicy, razem z wybudowanym w 1962 r. zbiornikiem retencyjnym i Pomiarkami, gdzie miało powstać „sanatorium satelickie”. Do jego realizacji ostatecznie nie doszło. Strefa mieszkalna zawierała w sobie trzy osiedla, na północ i wschód od części uzdrowskiej. Zaplanowano tam wzniesienie wielokondygnacyjnych budynków mieszkalnych. Najdalej od centrum uzdrowskiego znalazła się strefa gospodarczo-przemysłowa. Ulokowano ją we wschodniej części miasta, a większość jej obszaru była usytuowana za obwodnicą wzdłuż drogi do Stebnika. Zaplanowano tam powstanie zakładów przemysłowych oraz zaplecza gospodarczego dla sanatoriów i instytucji uzdrowskich.

Plan obejmował szereg inwestycji, które miały zmienić układ przestrzenny miasta w regularny i odpowiadający współczesnym standardom Związku Radzieckiego. W wyniku realizacji zamierzeń w Truskawcu miało istnieć 12 sanatoriów, a w każdym z tych kompleksów – od 500 do 4000 miejsc dla kuracjuszy. Planowano też budowę pensjonatu na 5000 osób oraz dwóch hoteli, dla 2000 i 2100 gości. W Truskawcu chciano również ulokować 3 centra lecznicze i 3 kompleksy kulturalno-handlowe. Większość z zamierzonych inwestycji nie powstała, a część przybrała inne formy i rozmiary. Wzniesiono jednak budynki ważne dla obsługi kuracjuszy: Pałac Kultury im. Tarasa Szewczenki, dworzec autobusowy oraz wielofunkcyjny gmach, mieszczący m.in. dom handlowy i restaurację. Częściowo zrealizo-

wano ideę „pasa sanatoriów” okrążającego park zdrojowy. Projekt miał prowadzić do stworzenia drogi – zielonej „obwodnicy” parku. Wzdłuż tej alei planowano wybudować wielopiętrowe kompleksy sanatoryjne, równie wielkie pensjonaty, dwie pijalnie, poliklinikę, łaźnię dla kąpiei wodnych i ozokerytowych oraz salę widowiskową na 5000 osób. Ostatecznie ulica nie powstała, a w formie zaprojektowanej na planie wzniesiono tylko kilka budynków. Samą ideę jednak zrealizowano i wokół parku pojawił się „pas sanatoriów”, okrążający go od północy, zachodu i południa. Planowano także budowę trzech osiedli mieszkalnych składających się z wielopiętrowych budynków wraz z kompletną infrastrukturą. Strefę tę również zrealizowano tylko fragmentarycznie. Formę najbardziej zbliżoną do przedstawionej na planie ma, znajdujące się na wschodzie Truskawca, osiedle nr 3. Na terenie leżących na północy miasta osiedli nr 1 i 2 zgodnie z planem zabudowy zrealizowano tylko kilka budynków.

W latach 70. i 80. XX w. w Truskawcu powstało wiele sanatoriów i innych zabudowań zdrojowych. Tworzono także osiedla mieszkalne. Wizerunek miasta u kresu istnienia Związku Radzieckiego ukazany jest przez plan rozmieszczenia zabudowy z 1989 roku⁷². Zabudowa ta ma znacznie bardziej zwarty charakter niż na poprzednich przedstawieniach kartograficznych. W strefie uzdrowiskowej znajdowało się wtedy 19 sanatoriów (będących w większości wielopiętrowymi kompleksami leczniczymi), 17 pensjonatów (o mniejszej od sanatoriów powierzchni), 5 hoteli, dwie pijalnie, główna wodolecznica (oprócz niej swoje własne pomieszczenia kąpielowe posiadała większość sanatoriów), dwie lecznice do zabiegów ozokerytowych, dwie przychodnie zdrojowe oraz wiele innych zakładów leczniczych⁷³. Większość kompleksów sanatoryjnych znajdowała się na skraju parku zdrojowego, tworząc otaczający go od północy, zachodu i południa pas zabudowy. Był to teren, gdzie na planie z 1965 r. zaprojektowano powstanie zielonej alei – „obwodnicy”, wzdłuż której miały pojawić się różnego rodzaju budynki zdrojowe. Takie położenie sanatoriów umożliwiało każdemu z nich równy dostęp do parku zdrojowego oraz bliskość do otaczających miasto lasów.

W 1989 r. w Truskawcu istniały trzy osiedla mieszkalne na terenie wyznaczonym przez plan z 1965 r., jednak w większości zabudowane inną niż zaplanowano architekturą. Były to obiekty wielopiętrowe o bardziej skomplikowanych formach od przewidzianych w latach 60. XX wieku. Wielorodzinne zabudowania mieszkalne tworzone także na wschodzie miejscowości, za obwodnicą, wzdłuż drogi do Stebnika. Był to załączek powstałego później w tym miejscu kolejnego osiedla. Naprzeciw znajdowała się strefa gospodarczo-przemysłowa, gdzie istniały m.in. zaplecza techniczne części sanatoriów, fabryka obuwia, fabryka mebli, stacja benzynowa i garaże. Większość obszaru Pomiarek zajmował stały obóz Wszechzwiązkowej Organizacji Pionierskiej imienia Włodzimierza Iljicza Lenina, której członków nazywano pionierami. Obóz obejmował ponad 20 zabudowań.

⁷² Zob. Проект розміщення будівництва в м. Трускавці Львівської області на XIII та XIV п'ятирічці з внесенням змін в генеральний план, АРІРММ, sygn. 395/89. Tak jak poprzedni dokument, plan z 1989 r. został stworzony przez zespół lwowskiego oddziału Instytutu „Dipromisto” („Giprograd”).

⁷³ Zob. *ibidem*, Пояснююча записка, k. 29.

⁷⁴ Zob. **Б. Лигуладзе**, *Трускавець-растущий курорт*, „Охрана труда и социальное страхование” 1960, nr 10, s. 36; *Місто здоров'я*, „Вільна Україна” 1963, nr 171, s. 3.

⁷⁵ Zob. **Є. Круковець, Р. Самбук**, *Нове життя Трускавця*, „Вільна Україна” 1962, nr 138, s. 3.

⁷⁶ Zob. **П. Бобык**, *Пейте на здоров'я!*, „Львовская Правда” 1979, nr 132, s. 4.

⁷⁷ Zob. *Коригування генерального плану міста-курорту Трускавець*, <http://drive.google.com/file/d/1OdHRediciV9S9r-1n4baP-W8fZJQh9pVg> (data dostępu: 8.06.2021). Plan został stworzony przez zespół Państwowego Instytutu Projektowania Miast „Mistoproekt” we Lwowie. Instytucja powstała na bazie lwowskiego oddziału Instytutu „Dipromisto” („Giprograd”), którego pracownicy przygotowali dwa poprzednie przedstawienia kartograficzne Truskawca.

W Pomiarkach znajdowały się też dwa zakłady przemysłowe. Pierwszy z nich odpowiadał za rozlewanie wody ze źródła „Naftusia” do butelek, drugi produkował sól leczniczą „Barbara”. Sieć ulic Truskawca była znacznie gęstsza od zobrazowanej na planie zabudowy z 1965 roku. Przez ponad 20 lat pojawiła się duża liczba dróg osiedlowych prowadzących do nowo wzniesionych budynków mieszkalnych, jednak najważniejsze ciągi komunikacyjne pozostały niezmiennie.

W czasie przynależności Truskawca do Związku Radzieckiego kompozycja przestrzenna miasta uległa znacznym przemianom, największym w historii miejscowości. Przedwojenną zabudowę częściowo wyburzono, a obiekty, które przetrwały, przyćmiła nowa, monumentalna architektura. W kompozycji przestrzennej tego okresu można wyznaczyć kilka dominant. Za pierwszą należy uznać wodolecznicę wybudowaną na przełomie lat 50 i 60. XX wieku⁷⁴. Postawiono ją na sztucznym wzniesieniu we wschodniej części głównego placu uzdrowiska, na miejscu wyburzonego domu zdrojowego. Wodolecznica była dużym korpusem na planie zbliżonym do prostokąta, w którego centralnej części znajdował się dziedziniec. Kolejną dominantą stała się pijalnia wód mineralnych z początku lat 60. XX w., nazywana dolną⁷⁵. Ulokowano ją na skraju parku zdrojowego, przy bulwarze Torosiewicza, stanowiącym główną aleję spacerową uzdrowiska. Pijalnia wznosi się na planie wydłużonego, zaokrąglonego prostokąta, z trzema zwróconymi do niego prostopadle czworobokami. Tworzą je skrzydła budynku, wystające przed lico fasady i elewacji tylnej: jedno centralne i dwa boczne.

Dominantą była także kolejna pijalnia wód mineralnych, zwana górną, która znajduje się w zachodniej części miasta, po przeciwległej względem centrum uzdrowiska stronie parku zdrojowego. Jej lokalizacja w tym miejscu miała zwiększyć dostęp do wody mineralnej kuracjom mieszkającym w nowych sanatoriach wybudowanych w okolicy. Jednokondygnacyjny obiekt na planie koła o żelazobetonowej konstrukcji pokryty został wklęsłym dachem i zwieńczony okrągłą wieżą. Jego otwarcie nastąpiło w 1979 roku⁷⁶. Większość wielopiętrowych kompleksów sanatoryjnych budowanych w Truskawcu od lat 60. do początku 90. XX w. można uznać za akcenty wysokościowe.

Truskawiec miastem Ukrainy

W 1991 r. Ukraina stała się niepodległym państwem. W nowej rzeczywistości układ przestrzenny był mniej zależny od władzy, a duży wpływ na jego obraz mieli prywatni inwestorzy. Zmiana ustroju oraz obowiązujących aktów prawnych spowodowała potrzebę stworzenia aktualnego planu zabudowy. Prace nad dokumentem ukończono w 2009 roku⁷⁷.

Generalny plan zabudowy z 2009 r. przedstawia miasto o układzie przestrzennym zbliżonym do dzisiejszego. Zaznaczona na nim architektura zdrojowa jest syntezą obiektów z XIX i pierwszej połowy

XX w., zabudowy powstałej w czasach przynależności do Związku Radzieckiego oraz współczesnej, wzniesionej po 1991 roku. Do pierwszej grupy należą przede wszystkim wille i pensjonaty oraz pijalnie znajdujące się przy źródłach: „Józia”, „Edward”, „Ferdynand”, „Bronisława”, „Naftusia” i „Maria” (dwie ostatnie zostały znacznie przebudowane po II wojnie światowej). W Truskawcu zachowało się także wiele mniej reprezentacyjnych obiektów z XIX i pierwszej połowy XX w., które pełnią dzisiaj funkcje mieszkalne. Większość architektury zdrojowej stanowią budynki powstałe w okresie przynależności do Związku Radzieckiego. Część tych przeznaczonych do obsługi kuracjuszy pojawiła się po 1991 roku. Są to przede wszystkim hotele, pensjonaty i sanatoria. Dominują te przynależne do prywatnych właścicieli. Podstawą architektury mieszkalnej okazują się wielopiętrowe budynki powstałe w czasach ZSRR. Także po jego upadku na terenie miasta stworzono wiele tego typu zabudowań. W 2008 r. znaczna większość mieszkańców Truskawca rezydowała w obiektach wielopiętrowych⁷⁸. Od lat 90. XX w. zauważalny jest powrót popularności budownictwa domów jednorodzinnych, których w okresie radzieckim powstawało niewiele. Zgodnie z planem z 2009 r. tereny zajmowane przez obiekty mieszkalne podzielono na 12 osiedli znajdujących się w różnych częściach miasta⁷⁹.

Podstawę sieci ulicznej na planie oraz współcześnie stanowią ciągi komunikacyjne powstałe w XIX w., z wykorzystaniem dawnych dróg wiejskich istniejących przynajmniej od XVIII w. oraz będące realizacją planu regulacyjnego z początku XX roku. Równie ważną rolę pełni obwodnica wybudowana w pierwszych dekadach po II wojnie światowej. Inne ulice, głównie z czasów Dwudziestolecia międzywojennego oraz z okresu przynależności do Związku Radzieckiego, dopełniają obraz współczesnego układu przestrzennego Truskawca. Sieć uliczną miasta można uznać za historyczną, ponieważ przemiany przestrzenne zachodzące od XIX w. nie zatarły jej oryginalnego, wiejskiego charakteru.

Współcześnie obraz kompozycji przestrzennej Truskawca podlega ciągłym przemianom, a znaczna część nowo powstałych obiektów to prywatne hotele i pensjonaty. Mimo istniejących projektów nie są realizowane inwestycje drogowe, za wyjątkiem krótkich ulic dojazdowych przy nowych zabudowaniach. Obecnie miasto rozwija się w kierunku wschodnim, gdzie nie widać już granicy między Truskawcem a Staniłą. Wznoszona jest tam przede wszystkim zabudowa mieszkalna. Nowe obiekty realizowane są także bliżej centrum miasta, z wykorzystaniem wolnych działek budowlanych. Coraz więcej zabudowań rośnie na terenach za obwodnicą, jednak dużą przeszkodą dla inwestorów jest otaczający drogę las.

Przemiany zachodzące w Truskawcu po powstaniu niepodległej Ukrainy miały wpływ również na kompozycję przestrzenną miasta. Część architektury zdrojowej wybudowanej w czasach Związku Radzieckiego po 1991 r. wyłączono z użytku. Do dzisiaj większości z tych

⁷⁸ Zob. *Коригування генерального плану міста-курорту Трускавець, Пояснююча записка*, <http://drive.google.com/file/d/1cehlsmtk1f0WmXHEfo6FrXfc42B2HP-g9/s>, s. 50 (data dostępu: 8.06.2021).

⁷⁹ Zob. *ibidem*, s. 51–52.

budynków nie wyburzono. Wyjątkiem była wodolecznica, która przestała istnieć. Za aktualną dominantę należy uznać dolną pijalnię wód mineralnych, która zachowała pierwotną funkcję. Wśród współczesnej architektury wyróżnia się wzniesiony w latach 2006–2015 hotel „Karpacka Stolica”, najwyższy budynek Truskawca i obwodu lwowskiego, liczący ok. 89 m. W naturalny sposób stał się on akcentem wysokościowym miasta.

Przemiany układu przestrzennego zachodzące w Truskawcu od XIX w. w znacznym stopniu wpłynęły na jego dzisiejszy wygląd. Od czasu powstania uzdrowiska miejscowość zmieniła swoje oblicze – dzięki nowym ciągom komunikacyjnym i zabudowie, która ewoluowała przez lata. Kompozycję przestrzenną Truskawca starano się w tym okresie dostosować do potrzeb kuracjuszy. Mimo to jego pierwotny obraz nie uległ całkowitemu zatarciu. Najważniejsze ulice centralnej, najstarszej części uzdrowiska znajdują się w miejscu dawnych dróg wiejskich. Plac Niepodległości, pełniący funkcję głównego placu miasta, położony jest tam, gdzie prawdopodobnie przynajmniej od końca XVIII w. znajdowało się centrum Truskawca. Również lokalizacja najważniejszej cerkwi grekokatolickiej, pw. św. Mikołaja, pozostała niezmienna od XVII wieku. Przykłady te uświadamiają nam, że uzdrowisko od początku było nierozzerwalnie połączone z miejscowością i mimo przemian architektonicznych oraz przestrzennych nie zmieniło się to do dzisiaj.

Słowa kluczowe

Truskawiec, uzdrowisko, układ przestrzenny, architektura uzdrowiskowa, Ukraina

Keywords

Truskavets, resort, spatial layout, resort architecture, Ukraine

References

1. *Харчук Христина, Архітектура курортної забудови Трускавця XIX – першої половини XX ст., Львів 2008.*
2. **Charczuk Krystyna**, *Urbanistyczny rozwój Truskawca*, [w:] *Polska i jej wschodni sąsiedzi*, red. A. Andrusiewicz, Rzeszów 2006, t. 7.
3. **Фільварків Дарія**, *Українська дерев'яна сакральна архітектура в графічних фондах Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*, „Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника” 2013, nr 5.
4. *Galicja na józefińskiej mapie topograficznej 1779–1783*, red. **W. Bukowski, B. Dybaś, Z. Noga**, Kraków–Warszawa 2017, t. 7.
5. **Halecki Oskar**, *Z Jana Zamoyskiego inwentarza archiwum koronnego. Materiały do dziejów Rusi i Litwy w XV wieku*, „Archiwum Komisji Historycznej” t. 12 (1919), cz. 1.
6. **Konias Andrzej**, *Kartografia topograficzna Śląska Cieszyńskiego i zaboru austriackiego od II połowy XVIII wieku do początku XX wieku*, Katowice 2000.

7. **Kurzrok Maksymilian**, *Lecznictwo w Truskawcu i na Pomiarkach w świetle badań kliniczno-doświadczalnych*, Lwów 1934.
8. *Лоренц Тадеуш, Трускавець у 1461–1936 роках. Історичний нарис*, пер. **М. Тарчинець**, Львів 2017.
9. **Praschil Tadeusz**, *Truskawiec. Zakład zdrojowo-kąpielowy w Galicji*, Drohobycz 1909.
10. **Pelczar Zenon**, *Historia rozwoju Truskawca i ulepszenia lat ostatnich*, Kraków 1909.
11. **Pelczar Zenon**, *Truskawiec jako zakład leczniczy*, Jasło 1902.
12. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. **B. Chlebowski**, Warszawa 1892, t. 12.
13. *Реза Олег, Духовна перлина Трускавця. Церква св. Миколая*, Київ 2006.
14. **Rozbicka Małgorzata**, *Modernizm w drewnianej architekturze międzywojennej Polski*, [w:] *Architektura XX wieku do lat sześćdziesiątych i jej ochrona w Gdyni i w Europie*, red. M. Sołtysik, R. Hirsch, Gdynia 2014, cz. 1: *Teoria i historia*.
15. **Стецник Юрій**, *Протоколи візитацій Перемишльських унійних єпископів – як джерело до вивчення історії церков с. Трускавець (друга половина XVIII – перша половина XIX ст.)*, „Східноєвропейський історичний вісник” 2017, nr specjalny.
16. **Quirini-Popławski Rafał**, *Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Panny Marii w Truskawcu*, [w:] *Kościoty i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*, red. J. Ostrowski, Kraków 1998, t. 6.
17. **Zieleniewski Michał**, *Nasze wody mineralne i zakłady zdrojowo-kąpielowe*, Lwów 1886.

Damian Zajac, MA, damian_zajac@vp.pl, ORCID: 0000-0003-2673-9084

Graduate of the Institute of Art History and the Institute of History at Wrocław University. His scientific interests include the architecture and urban planning of towns in the former Soviet Union and Lower Silesia.

Summary

DAMIAN ZAJAC (University of Wrocław) / An outline of transformations of Truskavets' spatial layout. From the 18th century to the present day (historical-cartographic analysis)

Truskavets is a resort town located in western Ukraine. Although the village was first mentioned in 1427, its significant development began in the first half of the 19th century with the popularisation of the healing properties of the local mineral waters. Since then, the centre has been changing its appearance – thanks to new traffic routes and buildings, which have evolved over the years. Over the following decades, efforts were made to adapt the spatial layout of Truskavets to the needs of patients. In the course of time, the former village became a town, with multi-storey sanatorium complexes, residential buildings, a ring road and a dense street network. Nevertheless, the original spatial layout of the village has not been completely erased. In today's street network one can easily recognize the former village roads existing at least since the 18th century, and the location of today's centre also has its historical origin. These examples make us realise that the resort has always been inextricably linked with the village and despite architectural and spatial transformations, this has not changed to this day.